

Omfavnet kunsten på heltid

En skjellsettende opplevelse med en liten gutt på armen, førte til at tannlege Erik Skaret satte seg ned for å skrive. I april i år kom bok nummer to, også den illustrert med egne malerier.

/// TONE ELISE ENG GALÅEN

Skaret har i mange år skrevet i vitenskapelig sammenheng, stort sett på engelsk, og hadde ingen planer om å begynne å skrive norsk skjønnlitteratur. Men så skjedde det noe.

– Kona mi ble mormor for første gang. En dag da barnebarnet og familien hans kom på besøk, tok jeg ham på armen og gikk en tur ut i hagen. Der ble vi stående å høre på trærne som hvisket i vinden. Noen fugler gled over oss, de ropte til oss.

Den sju måneder gamle gutten var hundre prosent til stede i øyeblikket – det sitret i den lille kroppen.

– Da tenkte jeg: En slik tilstedeværelse i øyeblikket har jeg mistet underveis. Den kvelden begynte jeg å skrive, forteller Skaret.

Beskriver øyeblikkene

Den første boka, «Trær som hvisker», kom i 2021 og er en samling noveller og korte prosatekster. I april i år kom bok nummer to: «Dansen», med undertittel «Erindringer og diktning fra en verden som var vår». Her følger vi hovedpersonen Eiriks liv som voksen og som gammel mann på sykehjemmet, der han gjenopplever minner fra barndom, voksenliv og inn i alderdommen. Forsoningen med far står sentralt i fortellingen. Flere av karakterene fra den første boka er modeller for personene i bok nummer to, der de nå presenteres i andre settinger og med nye navn. Begge bøkene er illustrert med Skarets malerier og grafiske trykk.

Skaret har sitt atelier i Galleri Oker, en gammel sveitservilla som ligger flott til på Nesttun i Bergen. I første etasje er det galleri. I annen etasje og på loftet finnes det til sammen ni atelierer som leies ut både til kunstnere og kunstinteresserte amatører. Her jobber Skaret med malerier og grafiske trykk.

– Vi som har atelier her møtes gjerne, tar en kopp kaffe sammen og ser på hverandres bilder. Sammen arrangerer vi fellesutstillinger, gjerne flere ganger i året, forteller han.

Sa opp jobben

Skaret tok sin doktorgrad da han jobbet ved Senter for odontofobi ved Universitetet i Bergen. Han ble professor i odontologiske atferdsfag i 2000. I 2008 fikk han en professorstilling ved Det odontologiske fakultet i Oslo, der han

Livet tok en brå vending da Skaret i 2011 fikk en kreftdiagnose med usikker prognose. Da bestemte han seg for å si opp tannlegejobben og vie seg til kunsten på heltid. Foto: Nils Roar Gjerdet.

var tilknyttet Barneavdelingen. Men så, i 2011, tok livet en uventet vending da han fikk en alvorlig kreftdiagnose. Han ble operert, men prognosen var usikker.

– Jeg lå ofte våken og lurte på hvor lang tid jeg hadde igjen. Jeg var glad i jobben min, men det var så mye jeg skulle ha gjort, sier han.

En natt bestemte han seg for si opp stillingen som professor for å kunne dyrke sin interesse for kunst på heltid. Inntil da hadde malingen vært en hobby. Nå satset han for fullt, og tok kurs for å lære seg de forskjellige grafiske teknikkene. De neste årene hadde Skaret en jevn produksjon. Etter hvert ble det veldig mange bilder i atelieret hans.

Auksjonerte bort bilder

– Jeg hadde malerier og grafiske trykk overalt. De forstyrret meg. Så en natt kom ideen: Jeg selger bildene på auksjon og gir pengene til Redd Barna. Jeg ble så glad for at jeg fant på dette. I juni 2023 reiste jeg over fjellet med bilen full av bilder for å arrangere auksjon i hjembygda, forteller han.

Lokalavisen, Indre Akershus Blad, skrev om arrangementet, og Aurskog Sparebank sponset selve auksjonen. Det hele ble svært vellykket, folk handlet bilder for 76 400 kroner som i sin helhet ble sendt til Redd Barna.

– Da vi under opptellingen passerte 65 000 kroner, begynte jeg å grine. Pengene er blitt brukt både i Ukraina og i Gaza. Det er fantastisk å tenke på, sier Skaret.

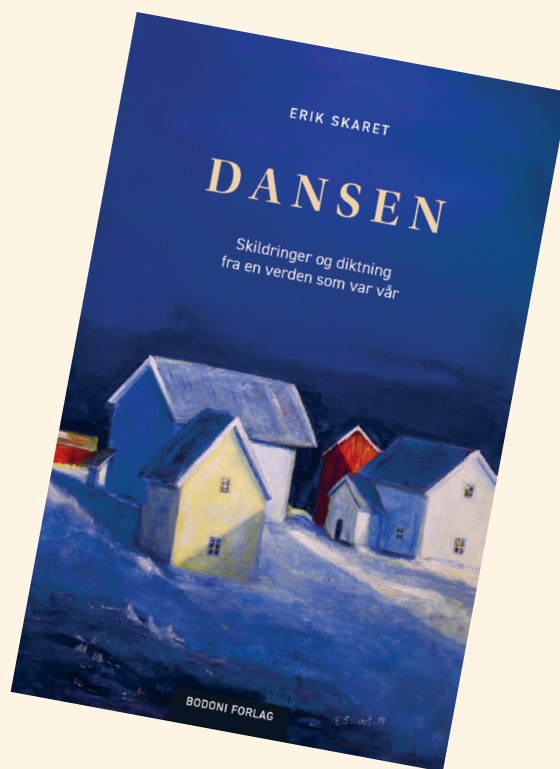

«Lyset» er brukt som omslagsbilde på romanen «Dansen» som kom ut i år. Akryl på lerret. Foto: Bodoni forlag.

Dansen

Tidende gjengir to kapitler fra romanen *Dansen*, av Erik Skaret - etter avtale med forfatter og forlag.

Etter et liv ute i verden kommer Eirik tilbake til hjembygda Aurskog, først som voksen, og senere som gammel mann. På sykehjemmet gjenopplever han minner fra sin barndom, oppvekst og voksne liv - et liv med gode, og onde dager, gleder og sorger og merkelige hendelser. Eirik vokser opp med en far som er syk og med en mor som er god mot alle. Forsoningen med far er en sentral del av boka.

Kapittel 4

På sykehjemmet er det full aktivitet før frokost. De prøver å få så mange som mulig med på fellesfrokosten, ikke minst på demensavdelingen er dette viktig. Sosiale settinger gir god aktivering av hjerneceller som fremdeles er i funksjon.

Det er mange år siden Eirik ble frisk etter en alvorlig kreftsykdom. Etter det har han vært til stede i sitt eget liv på en annen måte enn før: glad i dagen her og nå, mindre irritert over småting, og lite bekymret for døden. Men han vet at han nå har et nytt problem: han er litt dement. Det er vanskelig for ham, men kanskje verst for Karin? Det var derfor han ville til sykehjemmet i Aurskog, der han er født. Han ville spare henne for å leve med en dement mann. Han er blitt mer aktiv igjen etter at Karin hadde med seg nye innleggssåler fra Bergen. Kneet hans er bedre, og han er igjen en av de første som er klar for frokost. Men ikke i dag. Når de går for å vekke ham, møter de et kaldt gufs idet de åpner døra. Vinduet står på vid gap, og rommet er tomt. Pasienten har alltid vært urolig, han har ofte gått ut, men aldri gjennom vinduet om natta. For en time siden gikk en gammel mann om bord i bussen ved kirken. Han ville

betale billetten med kontanter. Bussjåføren sa det ikke gikk, men mannen åpnet en liten eske med strikk rundt, tok ut hundre kroner som han ga til sjåføren, gikk videre innover i bussen og satte seg langt bak. Han haltet litt, og gikk med en stakk som han trolig hadde laget selv.

– Dette gikk fint, dagen i dag kan bli min beste dag, sa han til seg selv. Hvorfor i all verden skal jeg være på et sykehjem? Alle tenker at det rommet skal være mitt siste stopp. Der har de tatt feil! Han ler høyt, passasjerer som har sovnet våkner, og ser seg rundt i bussen. Sjåføren ser i speilet. Det var da Karin kom med de nye innleggssålene at han ombestemte seg. En periode tenkte han at han like godt kunne dø nå. Det var jo egentlig det samme hvor han døde, når han ikke klarte å gå lenger enn til Shell-stasjonen.

– Det som blir igjen etter meg, er bare en historie som blir fortalt en stund, og etter det er historien glemt, sier han høyt til seg selv. Da kneet ble gradvis bedre, begynte han igjen å fantasere om en ny periode i livet. Da jeg våknet i natt, var jeg i godt humør, tenker han. Hurra, jeg er ikke død. Da kan jeg ikke ligge her lenger, jeg må ut i verden –

for å leve! Her tusler jeg rundt sammen med noen andre mennesker som det er umulig å snakke med. De snakker som om de ikke aner hvem eller hvor de er.

Det er lyst, bussen passerer Fetsund. Her har jeg også bodd, tenker han, mens han ser utover Glomma. Det er tåke over elva, men den blir borte i bakken ned mot Åkrene. Han sitter og ser ut i verden. Dette var skoleveien den gang han gikk på

gymnaset. Bussen gikk fra Aursmoen klokka 07.00. Han gikk ut av senga ti minutter før, for da var han lei av mors banking i taket med langkosten. Så løp han til bussen som ventet på holdeplassen. Ved Lillestrøm går det på en mann med hjelm, hvit stokk og en hund i bånd. Det ser ut som hunden stadig prøver å si til herren sin: «Du har glemt sykkelens din». Eirik begynner å le. Nå fikk jeg nettopp en idé, tenker han. Mannen setter seg i setet ved siden av.

– Ler du av meg? sier mannen.

– Nei, bare av hunden, det ser ut som den skal si noe til deg. Har du hvit stokk?

– Det ser du vel – eller er du også blind?

På siste stoppested før Oslo Bussterminal, går han av. Mannen og hunden sitter på videre til siste stopp. Ingen legger merke til at han som nettopp gikk av, hadde hvit stokk. Han spør etter jernbanestasjonen, og en dame følger ham helt inn.

– Hvor skal du?

– Til Bergen. Men jeg må nok kjøpe meg noe mat først.

– Jeg skal hjelpe deg.

– Jeg har penger her. Han åpner esken med strikk rundt, det spretter ut pengesedler. Hun ser litt rart på ham. Han vil gjerne ha pølser. Hun handler, og da hun snur seg ser hun at han står utenfor.

– Du er ikke helt blind?

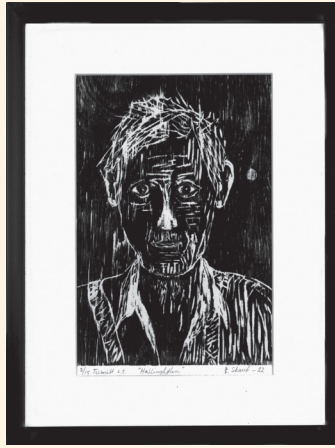
– Det kommer og går litt, sier han.

– Nå skal jeg vise deg hvor du skal gå. Hun peker ned der det står Spor 3.

– Tusen takk, sier han. Han går på toget. Den hvite stokken er til god hjelp. Da han kommer inn, ser han skiltet med «Kafé denne veien». Han setter seg rett utenfor. Konduktøren kommer forbi, ser på ham, men går bare videre. Fem brautende bergensere kommer bort og kjenner på døra.

– Hei, kem e du – e du blind? Kor ska du?

– Bergen.

«Hallingdølen», tresnitt av Erik Skaret.
Foto: Bodoni forlag.

– Så bra! Heia Brann! Bli med oss på Stadion på damekamp, jævla bra!

– Han e jo blind ...

– Ikke så mye, sier «den blinde».

– Gutter, han e ikkje blind – bare litt.

De inviterer han med på Brann Stadion.

– No skal du få se damer som kan spille fotball, gamle venn.

– Har du ikkje sett damer som spiller fotball? Då e det på tide! Konduktøren

kommer for å sjekke billetter. Østlendingen

rekker fram en bunke sedler og sier:

– Bergen.

– Du har ikke billett?

– Nei, men jeg kan kjøpe en. Jeg kan sitte der inne, han peker på kafeen. Da sier en av gutta:

– Det e min far, eg trodde han hadde billett, men eg skal fikse det, eg betaler med kort. Kafeen er åpen, han spanderer øl på de nye vennene sine. Da de kommer til Brann Stadion, mister han kontakt med gjengen, snur ved inngangen og sovner på en benk like utenfor. En kvinnelig politibetjent vekker ham.

– Kor bor du hen?

– Sammen med Karin.

– Du e' blind?

– Ja, ganske mye. Han husker ikke adressen sin i Bergen.

– Ka heter hon til etternavn? Politiet finner adressen og kjører ham hjem.

– Er du her? Hva har skjedd? Kordan kom du deg hit? sier Karin.

– Tok toget – har vært en tur på fotballkamp for damer. Men jeg savnet deg, så jeg spurte om hun kunne kjøre meg hit.

– Han satt og sov utenfor Stadion, hvisker politibetjenten. Dagen etter sitter de to på toget til Oslo. Han ser ut av vinduet og tenker på hvor kjekt det er å være sånn passe dement, og så ha med seg en hvit stokk. Han skriver visst på enda ei bok, men det blir nok bare noe surr om damer og sex. Han synes det blir bra, men det er bare han selv som klarer å lese det – det er håndskrevet og uleselig for andre. Kanskje er det like greit? Da han kommer til Aurskog sykehjem, blir han møtt i døra av to strenge damer fra demensavdelingen:

– Du er klar over at det har vært masse ekstra styr her igjen på grunn av deg? Hvor i all verden har du vært nå?

– På polet.

Kapittel 30

Julestria var i gang. Eirik var gift igjen, hadde fått ei datter til og en bonussønn. De hadde kjøpt seg hus, og han hadde bygd seg egen privatpraksis på samme eiendommen. Det var gode år med åpent hus for både familie og venner – i og utenfor Sørkroken. Det var travle dager i privatpraksis.

Ingen skulle ha tannverk til jul, og i førjulstiden var det alltid noen som betrodde seg til ham om triste dager, sykdom, alkoholproblemer, skilsmisser og bråk i hjemmet. De gruete seg til jul. Denne evnen til å være en god samtalepartner sendte ham senere inn i angsten og fobiens verden – som behandler av tannlegeskrekk.

*

Denne dagen startet som en typisk førjulsdag i hans enmannspraksis, men ble til en dag han fortsatt husker godt:

Det er lunsjtid, det sitter to pasienter på venteværelset, den ene har time nå, den andre har akutte smerter, og må

få hjelp i dag. Men først må tannlegen hente ei pakke nede på stasjonen. Han spiser ei brødskive i bilen på vei ned. Veiene, som i morges var glatte, er nå strødd. Han svinger inn på stasjonsområdet, der det er ei stripe med sand over torget og ut igjen på andre sida. I det han krysser torget ser han ledige parkeringsplasser, og impulsivt svinger han inn til høyre. I neste sekund forstår han hva som kommer til å skje: Her er det ikke strødd, det er blank is, han har ingen muligheter for å stoppe eller svinge, og det som nå skjer er det umulig å unngå – han er på vei rett mot det store juletreet som velforeningen setter opp hvert år. Et kraftig smell høres i det bilen treffer. Treet knekker som ei fyrstikk, «deiser» i asfalten, det smeller som fra et automatvåpen da lyspærene på treet knuses i fallet. Han blir sittende i bilen, trekker pusten rolig, og ser på at folk kommer ut av butikkene på andre siden av veien. Han innser fort at det er

«Nybu» heter dette bildet, malt av Erik Skaret. Akryl på lerret. Foto: Bodoni forlag.

umulig å rømme fra dette. Han går sakte ut av bilen. Folk ser på hverandre, alle kjenner ham:

– Det er tannlegen – han har kjørt juletreet rett ned...

Seinere på kvelden får han greie på hvem som er formann i vellet. Han ringer og sier:

– Hei, jeg ringer for å fortelle at jeg har kjørt på juletreet på Stasjonstomta. Det er knekt et stykke over bakken, og mange av lyspærene er knust. Jeg skal selvfølgelig stille opp i jobben med å få det opp igjen, eller finne et nytt.

Stillheten i andre enden er til å ta og føle på, før svaret kommer:

– Men åssen faen klarte du å kjøre på treet?

Han prøver å forklare, men føler hvor dum forklaringen er, og at han i andre enden av ledningen er både forbannet og oppgitt.

– Ja, da må vi til skogs igjen i morra for å finne et nytt tre.

Mannen i andre enden sukker oppgitt.

Samme kvelden er det dans på hotellet. Han skal dit sammen med kona og en masse venner. Han føler at mange ser på ham og hvisker: Har du hørt det?

På toalettet hører han noen ved pissoaret si:

– Det er en eller annen «fåme» som kjørte på juletreet på plassen her ute, det knakk rett ned.

Dagen etter er det heldigvis lørdag. Denne dagen i skogen blir ikke noe godt minne. Han blir nærmest oversett, føler seg mest i veien. Det viser seg at det er ikke bare å finne nytt tre. Han ringer til redaktøren i lokalavisen:

– Hei, noen kommer sikkert til å ringe til deg for å fortelle at en bil har kjørt ned juletreet foran stasjonen. For at det ikke skal bli for mange spekulasjoner, kan jeg herved bekrefte at det var jeg som kjørte bilen.

Redaktøren ler hjertelig.

Et nytt problem melder seg. Den nedre delen av det knekte treet er frosset fast i et rør som er gravd ned i bakken. Det fungerer som juletrefoot. Mange lure løsninger blir vurdert:

1. Gassbrenner for å varme opp røret.

2. Hogge ut biter av treet som sitter igjen etter at treet er kappet jevnt med toppen av røret.

3. Skru et stort bor ned i trestammen i røret.

Han nevner ikke noe om at han har masse bor på kontoret – det er dårlig «timing» å prøve å være morsom nå. Alternativ 3 blir valgt. Etter en stund kommer noen med en traktorgraver, binder et tau mellom boret og grabben, og napper «proppen» ut av røret. Tannlegen får fri. Han har for det meste vært i veien.

*

Den lille dattera ble til glede for alle, både for nærmeste familie og for alle gode venner. Hun var alltid blid, lekte med seg sjøl og sine fantasivenner, og likte å ligge i senga si til noen hentet henne. Pappa skiftet bleie om natta, mot helsesøsters anbefaling.

– Barnet skal venne seg til å sove med våt bleie, sa hun.

Da svarte faren:

– Dette er det gode øyeblikket sammen med det lille barnet mitt. Vi kan tulle og prate om hva vi vil, ingen hører det. Jeg legger henne tilbake i senga med tørr bleie. Det hadde vi to også likt, hvis vi lå der med våt bleie klokka 02.00 om natta! Jenta var opptatt av musikk, og glad i dansen på armen til pappa. Favorittene var Wenche Myhre, Tina Turner, Dionne Warwick og Samatha Fox. I dansen var Kim Larsen favoritten, og spesielt *Hva Gør Vi Nu, Lille Du?* og *This Is My Life*. Temperamentet var i orden, men hun var full av omsorg, og sa aldri noe vondt om eller til andre.

Utvid klinikkens tilbud - tilby lystgass

Vi er med hele veien, fra nord til sør – i hele Norge.

info@x-dental.se | www.x-dental.se | +46 70-574 55 82

Noen venner i Sørkroken kjørte rundt i en Saab av eldre modell, og inviterte den lille jenta med på biltur. Da hun fikk se at trekket i biltaket var tydelig preget av tidens tann, spurte hun forsiktig:

– Liker dere stygt?

Kriteriene for hva som er pent eller stygt er uklare, noen liker pent, og noen liker stygt. Det er bare sånn det er.

Dagene gikk, de var gode og trygge. Mamma var hjemmeværende, og de to «damene» var bestevenninner som reiste rundt i bilen, var innom butikken og hos gode venner. Etter hvert oppdager de nærmeste datterens fornøyelige talent som imitator og skuespiller. Her er det nok gener både fra mamma og farmor Kristin, tenkte far: Vy er heldige, de har en konduktør som takler alle typer kunder, både mennesker og dyr.

Halvbroren var både flau og stolt av den artige søstera, men han hadde andre interesser: Han likte seg i naturen, og var interessert i dyr. Han og stefaren var gode kamerater med felles prosjekter. Å legge ut mat til reven på en stubbe i skogen om morgenen, og så sjekke seint på ettermiddagen om reven hadde spist opp maten sin, var et av flere spennende og meningsfulle prosjekter. Men gutten tok raskt eierskap og ansvar for egne prosjekter og aktiviteter. Så fort leseferdighetene var på plass, lå han på gulvet med Grimbergs leksikon og leste historier om verdenskrigene.

Etter hvert fikk stefaren og guttens biologiske far kontakt. Det ble fine samtaler med respekt for hverandres situasjon. Det førte til avtaler om samværsrett mellom far og sønn. Å bli kjent med sin biologiske far er en grunnleggende rettighet for alle i samme situasjon. I guttens biologiske familie var det gener i Forsvaret. Bestefar var offiser i Hæren, og sønnesønnen, Eiriks bonussønn, fikk jobben han ville ha: Offiser i Garden og i Hærens sanitet. De hadde fine år sammen.

Mens far bodde alene, var samværet med den eldste datteren viktig for begge, for forholdet mellom de to hadde vært så nært fra hun var nyfødt. Det var alltid vondt når helga var over. Da han bodde med ny familie med et

bonusbarn og et nyfødt barn, måtte pappaen deles med to til. Men far og eldste datter trengte fortsatt tid alene. De gjorde henting og levering til lengre turer enn nødvendig, de to fant små omveier der heller ikke pappa hadde vært – ofte langt innover i skogene. Men noen ventet, og storesøster måtte heretter dele pappa med to til. Pappajenta ble tatt godt imot og ble fort inkludert i den nye familien «sin». De fikk det fint sammen; tre barn, familien og den store vennekretsen.

*

I den rotete dagboka fant han en dag følgende overskrift: «Julenatt i skogen». Det var 4. juledag. Dette er slik han husker det:

Stillheten brer seg langs veiene innover skogene, og månesigden ligger over åskammen da fire voksne nisser med hvert sitt trekkspill tusler innover i julenatten. De vil gi litt juleglede til gamle folk som sitter alene i huset sitt. To brødre i Høland vet hvem disse menneskene er, og hvor i skogen de bor.

Det lyser i det lille huset da nissene banker på. Etter en stund blir døra åpnet – bare litt, og et gammelt furet ansikt titter forsiktig ut i sprekken. Der ute i natta står det fire nisser med rim i skjegget og spiller på hvert sitt trekkspill. Tonene smyger seg innover skogene og inn i den lille dørsprekken. Døra glir helt opp, og nissene blir invitert inn. Han husker henne godt: Den lille vevre, gamle dama som sitter ved kjøkkenbordet. Da Drømmen om Elin svever rundt i natten, begynner foten under bordet å bevege seg opp og ned. Han husker henne fordi han ble rørt av sin egen tanke: Nissene har åpnet minner hos henne om glade kvelder og netter da hun var lykkelig i et ellers strevsomt liv.

Stemningen er god. De gamle byr på det beste de har i skatollet i stua; et glass av den halvflaska med den milde likøren som de har lagret til store anledninger, eller en gammel sigar – som raskt tar fyr etter å ha vært lagret som en liten skatt – siden krigen? Men den største gaven fikk nissene: gleden og takknemligheten som de gamle viste oss. Fire spellemenn i en stjerneklar kveld ble årets julegave.